

Η Δικαίωση της Σεραϊνώ

Του Θ. Κ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ*

Η αναζήτηση τρόπων με τους οποίους μπορεί να αντιμετωπίζεται η ατεκνία χαρακτηρίζει όλες τις ανθρώπινες κοινωνίες. Υπό το πρίσμα αυτό, οι σύγχρονες εξελίξεις στην ιατρική υποβοήθηση της ανθρώπινης αναπαραγωγής δεν θα έπρεπε να προκαλούν ούτε έκπληξη και, κυρίως, ούτε αποδοκιμασίες.

Αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι στη μάνη ήταν ευρύτατα διαδεδομένη η σύγκρια, η τέλεση, δηλαδή, δεύτερου γάμου -παράλληλου προς τον ήδη υφιστάμενο, προκειμένου ο σύζυγος να αποκτήσει με τη δεύτερη σύζυγό του (την σύγκρια, την συν-κυρία) απογόνους. Αυτόν ακριβώς τον θεσμό, που από τη μάνη μεταφέρθηκε και στο Τρίκερι της Θεσσαλίας, αποτυπώνει με γλαφυρότητα ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης στο διήγημά του «Ο γάμος του Καραχμέτη». Η αδυναμία της συζύγου του Κουμπή, της Σεραϊνώ, να αποκτήσει παιδιά, οδηγούν τον Κουμπή να πάρει και δεύτερη σύζυγο, τη «ροδόπλαστη», αλλά και γόνιμη, Λελούδα.

Η Σεραϊνώ όχι μόνο συμφωνεί, αλλά και παρακαλεί τον Κουμπή να την αφήσει να ανατρέφει τα παιδιά που θα κάνει με τη Λελούδα, τη «δανεική», θα έλεγε κανείς σήμερα, μητέρα.

Το νομοσχέδιο για την ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή έρχεται να δικαιώσει τη Σεραϊνώ. Η γυναίκα που επιθυμεί να αποκτήσει παιδί, και δεν μπορεί για ιατρικούς λόγους, έχει το δικαίωμα να ζητήσει τη βοήθεια μιας άλλης γυναίκας, που θα κυοφορήσει για λογαριασμό της. Αν συμφωνήσουν, χωρίς αντάλλαγμα, τότε το δικαστήριο θα δώσει την άδεια. Το παιδί που θα γεννηθεί από την κυοφόρο θα έχει μητέρα, από νομική άποψη, τη γυναίκα στην οποία δόθηκε η δικαστική άδεια. Και μόνο αν και το ωάριο προέρχεται από την κυοφόρο, η τελευταία μπορεί να προσβάλει τη μητρότητα της άλλης, ώστε να είναι αυτή πλέον μητέρα του παιδιού.

Η ρύθμιση αυτή προκάλεσε και τις εντονότερες αντιδράσεις. Όχι μόνο από την Εκκλησία, αλλά και από ορισμένους βουλευτές όλων των κομμάτων. Ως ένα σημείο, οι αντιδράσεις αυτές ήταν αναμενόμενες, αφού η μέθοδος αυτή της «παρένθετης μητρότητας» δημιουργεί κάποιες απορίες για τη θέση και το ρόλο της γυναίκας που προσφέρει το σώμα της για να αποκτήσει παιδί μια άλλη γυναίκα. Ωστόσο, γιατί άραγε δεν εγείρονται αντίστοιχες αντιρρήσεις, όταν μια μητέρα, αμέσως μόλις γεννά, δίνει το παιδί της για υιοθεσία; Γιατί η πράξη αυτή, με την οποία η μητέρα αποξενώνεται οριστικά και αμετάκλητα από το παιδί της, είναι ηθικά παραδεκτή, ενώ η απλή κυοφορία ξένου γονιμοποιημένου ωαρίου είναι απορριπτέα; Και γιατί θεωρείται αυτονόητη η εμπορευματοποίηση της προσφοράς, όταν στην κοινωνική πραγματικότητα υπάρχουν πολλά παραδείγματα κυοφορίας από άλλη γυναίκα, που υποκινείται από κίνητρα ανιδιοτελή και με ειλικρινή διάθεση προσφοράς;

Και, σε κάθε περίπτωση, είναι άραγε προτιμότερη η απαγόρευση ή η μη ρύθμιση από το νόμο; Παρόμοια στάση του νομοθέτη θα οδηγούσε είτε σε παράνομες πρακτικές είτε σε αυτορρύθμιση, η οποία δεν θα προσέφερε κανένα εχέγγυο για την προστασία της κυοφόρου γυναίκας.

Και είναι χαρακτηριστικό ότι σήμερα στην Ελλάδα, η μέθοδος αυτή «ρυθμίζεται» από τα έντυπα συμβόλαια, τα οποία καλούνται να υπογράψουν οι ενδιαφερόμενοι. Σύμφωνα με τα συμβόλαια αυτά, οι σύζυγοι συναινούν «στη μεταφορά των εμβρύων που θα προκύψουν από την προσπάθεια εξωσωματικής γονιμοποίησης που θα κάνουμε εμείς (το

Κέντρο), στη μήτρα τρίτης γυναίκας (δανεική μήτρα), σε χρόνο που θα καθορίσει το Κέντρο και θα είναι ο καταλληλότερος για την εμφύτευση». Αυτή είναι η πραγματικότητα. Αυτήν την αυθαιρεσία πρέπει ο νομοθέτης να αποδεχθεί, εθελουφλώντας στους κινδύνους εκμετάλλευσης αλλοδαπών κυρίως γυναικών που δελεάζονται από τις όποιες «προσφορές», και να αφήσει τη μέθοδο ελεύθερη για κάθε περίπτωση και για κάθε λόγο, σοβαρό ή μη; Η απάντηση είναι προφανώς αυτονόητη.

Η νομοθετική ρύθμιση, ακόμη και των πιο οριακών καταστάσεων που δημιουργεί η πραγματικότητα, είναι πάντοτε προτιμότερη είτε από ανέφικτες απαγορεύσεις είτε από την ανομία, που οδηγεί στην αυθαιρεσία. Γιατί για ποια απαγόρευση να μιλάει κανείς, όταν αυτό που απαγορεύεται σε μια χώρα επιτρέπεται σε άλλη, με αποτέλεσμα απλώς να αναπτύσσεται ο «αναπαραγωγικός τουρισμός»;

Ακόμη και τα προβλήματα, τα οποία συχνά επισημαίνονται, δημιουργούνται από την έλλειψη νομοθετικής ρύθμισης και όχι από την παρέμβαση του νόμου. Τυπικό παράδειγμα, η ενδεχόμενη άρνηση της γυναίκας που κυοφόρησε και γέννησε το παιδί να συναινέσει στην υιοθεσία του από τη γυναίκα, από την οποία γενετικά προέρχεται και η οποία το ήθελε και το θέλει. Η άρνηση αυτή δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί με το παραδοσιακό νομοθετικό οπλοστάσιο.

Ας σκεφτεί κανείς σε τι εκβιασμούς και σε τι δοκιμασίες είναι εκτεθειμένο το ζευγάρι που θα καταφύγει στη μέθοδο, με πιθανό κίνδυνο το παιδί να καταλήξει σε ίδρυμα. Με το νομοσχέδιο το πρόβλημα δεν υπάρχει. Μητέρα, μόλις γεννηθεί το παιδί, είναι η γυναίκα που το ήθελε και το θέλει. Αυτήν θα αναφέρει ως μητέρα η ληξιαρχική πράξη γέννησης.

Και η άλλη γυναίκα; Δεν είναι σκληρό, ύστερα από εννέα μήνες εγκυμοσύνης, να μην μπορεί να είναι μητέρα; Η λύση φαίνεται άδικη, αλλά δεν είναι. Η γυναίκα που συμφωνεί να κυοφορήσει για λογαριασμό άλλης ξέρει πια από την αρχή ότι το παιδί που θα γεννήσει δεν της ανήκει. Και αναλόγως θα πράξει. Άλλωστε, αν το παιδί προέρχεται από δικό της ωάριο -κάτι που δεν το επιτρέπει το νομοσχέδιο- έχει τη δυνατότητα να είναι αυτή η νομική μητέρα του παιδιού.

Από τη στιγμή, λοιπόν, κατά την οποία μητέρα είναι μία -αυτή που πήρε τη δικαστική άδεια- όλα τα προβλήματα, που προβάλλονται εις βάρος της παρένθετης μητρότητας, λύνονται. Και είναι, στ' αλήθεια, παράδοξο να γίνεται αποδεκτή η μητρότητα στην υιοθεσία, στην οποία το παιδί προέρχεται ολοκληρωτικά από άλλη μητέρα, και να απορρίπτεται για τη γυναίκα που θέλει να είναι μητέρα ενός παιδιού που γενετικά θα προέρχεται συνήθως από την ίδια και, πάντως, όχι από τη γυναίκα που κυοφόρησε.

Και μια τελευταία επισήμανση: το 1864 (Γύθειο 12 Ιανουαρίου 1864), ο μητροπολίτης Γυθείου καταγγέλλει προς την Ιερά Σύνοδο τη «σύγκρια», επισυνάπτοντας κατάσταση τριάντα «παρανομώντων ζευγών».

* Ο Θ. Κ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΥ είναι καθηγητής Αστικού Δικαίου στο Τμήμα Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και μέλος της επιτροπής που συνέταξε το σχέδιο νόμου για την ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή.

[ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ](#) (08/12/2002)

